

Citace záznamu

Jan Fiřt, Sbor Českých bratří - Mladá Boleslav, Hlavní loď a presbytář, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/637>, vyhledáno 7. 6. 2023.

Sbor Českých bratří - Mladá Boleslav, Hlavní loď a presbytář

Číslo záznamu: 637

Bližší určení díla: Síť jemných štukových rámců na valené klenbě s lunetami v hlavní lodi a v trojbokém presbytáři

Památkově chráněno, č. úskp: 18621/2-1652

Umístění: Klenba hlavní lodi a presbytář

Datace: polovina 16. století

Mladá Boleslav, sbor Českých bratří (Pavla Mikešová, 2018)

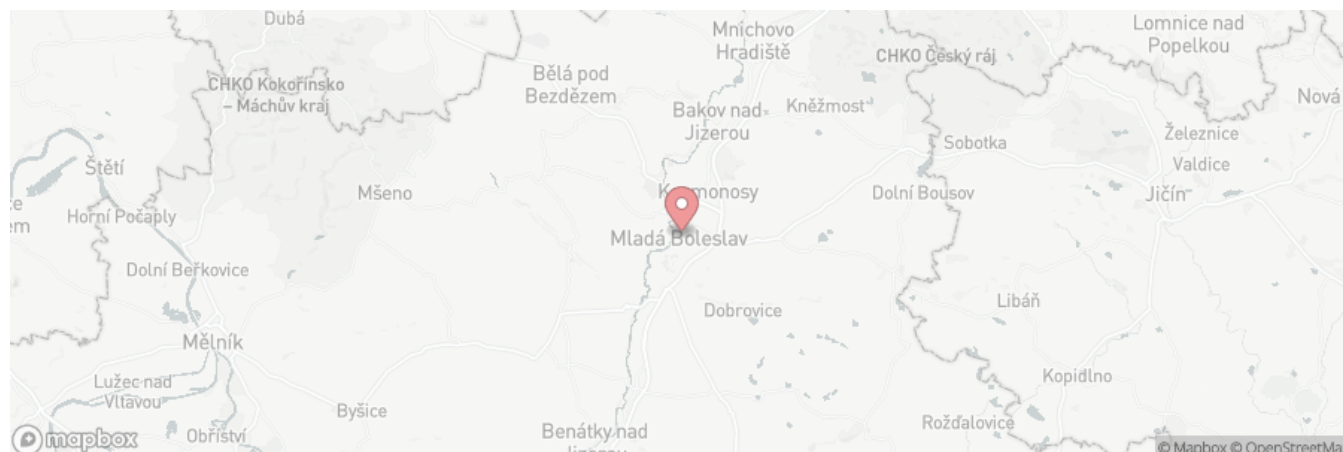
Anotace

Sbor Jednoty bratrské je renesanční novostavba postavená okolo poloviny 16. století. Na klenbě hlavní lodi a v presbytáři kostela se v rámci sakrálních interiérů nachází výjimečná výzdoba spočívající v kombinaci jednoduchých štukových rámců se sgrafitovou výzdobou. S tímto typem interiérové výzdoby se setkáváme také na některých dalších Borgorelliho stavbách - na radnici v Mladé Boleslavi a na zámku v Brandýse nad Labem. Většina původních štukatur a sgrafitové výzdoby ovšem podlehlá destrukci poté, co byl kostel přeměněn na vojenské skladiště, a dnes jsou tak rekonstrukcemi z počátku 20. století.

Abstract

The Renaissance church house of the Unity of the Brethren was built around the mid-sixteenth century. The decoration of the main nave and the presbytery vaulting is rare in sacral interiors: it is a combination of simple stucco frames and sgraffito. But one can also find this type of interior decoration in other buildings by Matteo Borgorelli - the Town Hall in Mladá Boleslav and the Château of Brandýs nad Labem. However, most of the original stucco and sgraffito decoration was destroyed after the military used the church house as their storage place. The current decoration is thus a reconstruction which comes from the early 20th century.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Středočeský kraj	Mladá Boleslav (okres)	Mladá Boleslav	Mladá Boleslav
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
Českosobotské náměstí 123		50.4140782, 14.905529699999988	

Technika štuky	Materiálová skladba	Povrchové úpravy bez úprav	Původnost Rekonstruováno
----------------	---------------------	-------------------------------	-----------------------------

Uměleckohistorický popis

Renesanční novostavba Sboru jednoty bratrské je situována stranou centra města v blízkosti předchozího útočiště českých bratří, které se nacházelo v bývalém minoritském klášteře. Dnešní podoba sboru v mnohém odráží milníky českých dějin náležející reformaci, událostem souvisejícími s bitvou na Bílé hoře, s josefinskými reformami ad. (Vlk 2001, s. 3). Stavba, kterou od počátku mohutně podporoval Arnošt Krajiš z Krajků, byla zahájena roku 1544 a dokončena o deset let později již pod vedením architekta Mattea Borgorelliho (Krčálová 1955, s. 146). S ohledem na složité nábožensko-politické poměry byl průběh výstavby od začátku značně komplikován a často přerušován. To se týkalo i doby těsně následně po dokončení sboru, kdy byl jeho provoz neustále napadán, až byl roku 1623 definitivně pro české bratry uzavřen a následujícího roku vysvěcen na katolický kostel sv. Václava.

Po převzetí svatostánku katolickou církví nedošlo k větším stavebním zásahům, kromě menších úprav v podobě zazdění bočních portálů či vestavbě šnekového schodiště v roce 1671. Mnohem podstatnější a devastující rána byla uštědřena v návaznosti na zrušení kostela (1781), kdy byl v roce 1787 určen za vojenské skladiště. Pravděpodobně brzy poté byly nahrazeny křížové klenby bočních lodí záklopovými stropy, členitý střešní reliéf byl nahrazen jednou scelující sedlovou střechou. Zejména ale došlo – při zpevnování vrcholnice klenby hlavní lodi – k destrukci většiny ploch se vzorci štukových žeber a sgrafitové výzdoby. Budova chátrala až do roku 1899, kdy ji koupilo město pro účely muzea. Od roku 1905 byl sbor – včetně štukové a sgrafitové výzdoby – velkoryse rekonstruován podle návrhu architekta Antonína Wiehla. K další významné obnově poté došlo ještě v 70. letech 20. století. Ta také nejspíš zahrnovala štukovou, sgrafitovou i malovanou výzdobu (Vlk 2001, s. 18).

Mladoboleslavský sbor je trojloďní pseudobazilika s emporem ochozem po všech třech stranách a s mohutnou apsidou na východě pro představené obce. Hlavní loď je zastropena valenou klenbou, jež byla pokryta štukovými rámci, často s vyplňující sgrafitovou výzdobou. Podobným systémem se štukovými kazetami, ovšem mnohem lépe dochovanými, bylo obohaceno také zaklenutí východní apsidy. Některé architektonické články odkazují na starší domácí tradici, jež je patrná zejména v gotizujících tvarech a kružbách oken či portálů. Celkovým charakterem bývá architektura sboru často přirovnávána ke starokřesťanské bazilice a tento stavební typ dáván do souvislosti s bratrskou teologií (Bareš 1920, s. 38; Krčálová 1955, s. 146–148).

S ohledem na značnou materiálovou ztrátu a opakované restaurátorské zásahy štukové výzdoby je její aktuální uměleckohistorické hodnocení problematické. V hlavní lodi lze snad za alespoň částečně v hmotě dochované štukové zbytky považovat pouze vidlicovité náběhy klenebních vzorců, drobné rámečky v kápích lunet a jejich profilované oblouky. Zničené štukatury byly, nejspíš na základě dochovaných otisků, zrekonstruovány v celé ploše klenby na začátku 20. století poté, co objekt přešel do majetku města. Základ výzdoby tvořily diamantové vzorce v pěti klenebních polích, jež od sebe oddělovaly pásy s kosočtvercovými útvary. Tento výzdobný systém lemovaly dva úzké pásy s ornamentální sgrafitovou výzdobou. V lunetových kápích se střídaly bohatší figurální motivy s ornamentálními, které byly zasazeny do drobných štukových rámců. Lépe dochovaná (minimálně na počátku 20. st.) byla výzdoba klenby v apsidě. Klenbu tvoří tři mohutné lunety s hranami profilovanými ve štku a třemi diamantovými kazetami blízkých forem jako v lodi. Na rozhraní s hlavní lodí byly umístěny tři drobnější štukové rámečky s figurálními sgrafitovými motivy.

Nekomplikovaný a přehledný geometrizující styl štukových rámců obohacených o jednoduchou figurálně-ornamentální sgrafitovou výzdobu patrně ještě splňoval přísné požadavky českých bratří na výzdobu sborů, současně snad dokázal uspokojit také estetické nároky hlavního mecenáše Arnošta z Krajků. Zároveň v mnoha aspektech odpovídá i některým dalším stavbám, jež můžeme autorsky spojit s Matteo Borgorellim, který byl ostatně činný také na jiných stavbách pro pány z Krajků. Charakteristické pro Borgorelliho tvorbu je zejména výjimečné spojení štukem rámovaných ploch s výzdobou provedenou ve sgrafitu, jež je situováno do interiéru. S takovýmto typem výzdoby se můžeme dále setkat na jiných Borgorelliho realizacích – na staré radnici v Mladé Boleslavi či na zámku v Brandýse nad Labem. Blížší srovnání sgrafitové výzdoby klenby bratrského sboru s jednou z místností brandýského zámku ukazuje dokonce některé detailní shody – např. v kandelábových pásových ornamentech nebo v šestiúhelníkových sgrafitových obrazcích se dvěma postavičkami a rozvilinovým ornamentem, které jsou shodné do nejmenších podrobností.

Historické zásahy / opravy

Neorenesanční rekonstrukci vedl Antonín Wiehl.

Literatura

František Bareš, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém. Od pravěku do počátku 19. století, XXI. politický okres Mladoboleslavský*, Praha 1905, s. 222–227.

František Bareš, *Průvodce po Mladé Boleslavi a okolí*, Mladá Boleslav 1920, s. 34–49.

František Bareš, *Paměti města Ml. Boleslavě, díl I.*, Mladá Boleslav 1921, s. 240–249.

Jarmila Krčálová, Kostelní stavby Mattea Borgorelliho, *Umění III.*, 2, 1955, s. 139–152.

Jarmila Krčálová, Kostely české a moravské renesance. Příspěvek k jejich typologii, *Umění XXIX*, 1981, s. 1–37.

Jarmila Krčálová, *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 53–54.

Jarmila Krčálová, Borgorelli (heslo), in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění – Dodatky*, Praha 2006, s. 78.

Emanuel Poche (et al.), *Umělecké památky Čech, svazek 2., K-O*, Praha 1978, s. 401–402.

Miloslav Vlk, *Sbor českých bratří, historie, stavební vývoj a obnova*, Mladá Boleslav 2005.

Autoři záznamu

Jan Fiřt

Datum poslední změny

15.12.2022

Fotodokumentace současného stavu

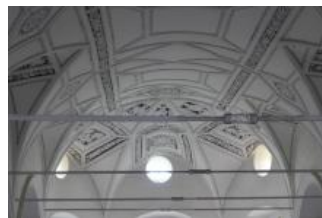
Mladá Boleslav, sbor českých bratří, pohled do hlavní lodi, klenba (Pavla Mikešová, květen 2018)

Mladá Boleslav, sbor českých bratří, klenba s lunetami - část loďe a presbytář (Pavla Mikešová, květen 2018)

Mladá Boleslav, sbor českých bratří, klenební pole v hlavní lodi (Pavla Mikešová, květen 2018)

Mladá Boleslav, sbor českých bratří, klenba presbytáře (Pavla Mikešová, květen 2018)